

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHUS

ESIMENE OSAKOND

KOHTUASI JÜSSI OSAWE vs. EESTI

(Kaebus nr 63206/10)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

31. juuli 2014. a

Käesolev kohtuotsus jõustub konventsiooni artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimustel. Kohtuotsust võidakse keeleliselt toimetada.

Kohtuasjas Jüssi Osawe vs. Eesti

Euroopa Inimõiguste Kohus (esimene osakond) kojana, kuhu kuuluvad

esimees Isabelle Berro-Lefèvre,
kohtunikud Elisabeth Steiner,
Khanlar Hajiyev,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Julia Laffranque,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Linos-Alexandre Sicilianos

ja *osakonna sekretär* Søren Nielsen,

olles pidanud nõu kinnisel istungil 8. juulil 2014,

tegi nimetatud kuupäeval järgmise otsuse.

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb Eesti kodaniku Veronika Jüssi Osawe (edaspidi „kaebaja”) 22. oktoobril 2010 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „konventsioon”) artikli 34 alusel kohtule Eesti Vabariigi vastu esitatud kaebusel (nr 63206/10).

2. Kaebajat esindas Tallinna advokaat M. Pirn. Eesti Vabariiki (edaspidi „riik”) esindas M. Kuurberg Välisministeeriumist.

3. Kaebaja kaebas eelkõige selle üle, et kohus ei võtnud menetlusse tema lapse põlvnemise tuvastamise hagi.

4. 22. jaanuaril 2013 edastati kaebus riigile.

ASJAOLUD**I. KOHTUASJA ASJAOLUD**

5. Kaebaja on sündinud 1979. aastal ja elab Tallinnas.

6. 29. juunil 2005 abiellus kaebaja Nigeeria kodanikuga O. Kopenhaagenis, Taanis, kus nad sel ajal elasid.

7. Nende kooselu lõppes 1. novembril 2005. Kaebaja sõnul taotles ta 2006. aastal Taanis abielulahutust. 2. novembri 2007 otsusega andis Kopenhaageni Linnakohus kaebajale loa lahuseluks O.-st, mis Taani õiguse järgi ei ole sama mis lahutus, ja seaduse järgi jäi abikaasade abielu kehtima. Otsusest nähtub, et O. arvatavaks viibimiskohaks peeti Nigeeriat. Kohtukutse toimetati talle avalikult kätte, kuid kohtusse ta ei ilmunud. Näib, et kaebaja ja O. abielu ei ole ametlikult lahutatud.

8. 2008. aasta septembris kolis kaebaja Eestisse. 4. oktoobril 2008 sünnitas ta tütre A., kelle isa on kaebaja sõnul D. Sünni registreerimisel ütlesid ametnikud kaebajale, et kuna ta on abielus, märgitakse lapse isaks kaebaja abikaasa O. Kaebaja sõnul tehti seda hoolimata tema vastuväidetest.

9. 28. septembril 2009 esitas kaebaja Harju Maakohtusse hagi lapse sünniaktis isa kohta tehtud kande ebaõigeks tunnistamiseks. Ta esitas

kohtule Kopenhaageni rahvastikuregistri teate O. registreeritud aadressi kohta, kuid lisas, et tegelikult O. seal enam ei ela ja ta ei tea O. praegust aadressi. Ta palus kohtukutse kostjale avalikult kätte toimetada.

10. 15. detsembri 2009 määrusega jättis maakohus hagi käiguta. Kohus märkis, et kaebaja oli 5000 krooni (320 euro) suuruse riigilõivu asemel tasunud vaid 1000 krooni (umbes 64 eurot). Maakohus määras kaebajale 30-päevase tähtaja lõivu ülejäänud osa maksmiseks. Sama tähtaja jooksul pidi kaebaja kindlaks tegema O. praeguse elukoha. Kohus märkis, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku järgi peavad põlvnemisasjas pooled isiklikult kohtusse ilmuma, samuti tuleb neile saata isiklik kohtukutse. Selle tõttu ei saa kohus hagi menetleda, kui kostja aadress ei ole teada. Kohus märkis, et kuna kostja on Nigeeria kodanik, kes elab arvatavasti Taanis, siis on tõenäoline, et kostja tuleb ära kuulata tema elukohajärgses kohtus kooskõlas nõukogu määrusega nr 1206/2001 liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades. Kuid selleks oli vaja O. elukoht välja selgitada. Kohus märkis, et on hageja kohustus selgitada välja, kus O. tegelikult elab, ning leidis, et kaebaja senistest pingutustest ei piisa. Kohus mainis, et O. on kaebaja abikaasa ja et lahutusmenetlus on Taanis pooleli, ning asus seisukohale, et kaebajal on O. asukoha väljaselgitamiseks suuremad võimalused näiteks O. tuttavate, sugulaste ja töökaaslaste abil.

11. 30. detsembril 2009 palus kaebaja maakohtul tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks tsiviilkohtumenetluse seadustiku sätted, mis käsitlevad riigilõivu ja nõuet, et kostja tuleb kohtusse kutsuda isiklikult ja et ta peab kohtusse ilmuma isiklikult. Samuti teatas ta maakohtule, et kavatseb paluda Taani politsei abi kostja elukoha väljaselgitamiseks, ning palus tähtaja pikendust maakohtu 15. detsembri 2009 määruses nimetatud puuduste kõrvaldamiseks.

12. 12. veebruari 2010 määrusega jättis maakohus kaebaja taotluse seoses tsiviilkohtumenetluse seadustiku sätete väidetava põhiseadusevastasusega rahuldamata. Kaebaja taotluse tähtaega pikendada kohus rahuldas.

13. Näib, et kaebaja ei teatanud kohtule, kas ta pöördus Taani politseisse O. asukoha väljaselgitamiseks ega ka seda, kas võimalik pöördumine oli tulemuslik.

14. 16. aprillil 2010 keeldus maakohus hagi menetlusse võtmast, kuna kaebaja ei olnud kõrvaldanud varasemas määruses nimetatud puudusi. Seda määrust kaebaja ei vaidlustanud.

15. Vahepeal, 18. märtsil 2010, esitas kaebaja Harju Maakohtusse uue hagi, taotledes oma tütre põlvnemise tuvastamist D.-st, Ühendkuningriigis elavast Suurbritannia kodanikust. Ta taotles kohtult DNA-eksperdiisi määramist, mis tehtaks koostöös Suurbritannia ametivõimudega. Kaebaja esitas kohtule D. ja tema vanemate aadressid.

16. 20. aprillil 2010 jättis maakohus hagi menetlusse võtmata. Kohus viitas Riigikohtu praktikale (12. septembri 1996 otsusele asjas nr 3-2-3-20-

96) ja leidis, et lapse põlvnemise tuvastamine D.-st enne sünniakti kande, mille kohaselt on lapse isa O., ebaõigeks tunnistamist ei ole seaduslik. Nende hagide üheaegne läbivaatamine ei ole lubatud.

17. Kaebaja esitas määruskaebuse. 17. juunil 2010 jättis Tallinna Ringkonnakohus kaebaja määruskaebuse rahuldamata.

18. Kaebaja esitas kassatsioonkaebuse Riigikohtule, kes 8. septembril 2010 keeldus kaebust menetlusse võtmast.

II. ASJAKOHANE RIIGISISENE ÕIGUS JA KOHTUPRAKTIKA

19. Kõnealusel ajal kehtinud perekonnaseaduse (PKS) § 39 sätestas, et laps, kes on sündinud või eostatud vanemate abielu kestel, loetakse põlvnenuks mehest, kes on lapse emaga abielus (lg 1). Lapse sünniakti kantakse isana isik, kes on lapse emaga abielus (lg 2).

20. PKS § 42 lg 1 sätestas, et kui lapse vanemad ei ole omavahel abielus ja lapse põlvnemist ei ole võimalik kindlaks teha, võib põlvnemist isast tuvastada kohtus.

21. PKS § 44 sätestas, et kohus võib tunnistada lapse sünniaktis vanema kohta tehtud kande ebaõigeks, kui tuvastab, et laps ei põlvne sellest vanemast (lg 1). Kande ebaõigeks tunnistamise nõude aegumistähtaeg on üks aasta päevast, mil isik sai teada või pidi teada saama kande ebaõigsusest (lg 3).

22. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 317 käsitleb menetlusdokumendi avalikku kättetoimetamist. Menetlusosalisele võib menetlusdokumendi avalikult kätte toimetada, kui menetlusosalise aadress ei ole kantud registrisse või kui isik ei ela registris märgitud aadressil ning isiku aadress või viibimiskoht ei ole kohtule muul viisil teada ja kui välisriigis ei ole eeldatavasti võimalik dokumenti nõuetekohaselt kätte toimetada (TsMS § 1 p-d 1 ja 2). Kohus võib keelduda menetlusdokumendi avalikust kättetoimetamisest, kui menetluses tehtavat lahendit soovitakse eeldatavasti tunnustada või täita välisriigis ja avaliku kättetoimetamise tõttu on tõenäoline, et lahendit ei tunnustataks või ei täidetak (TsMS § 317 lg 6).

23. TsMS § 338 sätestab, et kui menetlusosaline ei tea teise menetlusosalise aadressi või muid andmeid, tuleb menetlusdokumendis märkida, mida ta on andmete teadasaamiseks teinud (lg 3).

24. TsMS § 346 sätestab, et abieluasjas ja põlvnemisasjas kohustab maakohus pooli isiklikult kohtusse ilmuma ja peab nad ära kuulama, välja arvatud juhul, kui poolel on kohtusse ilmumata jäämiseks mõjuv põhjus. Kui pool ei saa kohtusse ilmuda või kui temalt ei saa seda oodata, võib teda ära kuulata ja seletuse võtta asja erinõude alusel menetlev kohus (lg 2). Isiklikult kohtusse ilmumise kohustus tehakse kutsega teatavaks menetlusosalisele isiklikult (lg 3).

25. TsMS § 414 sätestab, et kui pooled või üks pool kohtuistungilt puudub, võib kohus lahendada asja sisuliselt, kui hagi aluseks olevad

asjaolud on kohtu arvates sellise otsuse tegemiseks piisavalt välja selgitatud. Kohus võib selliselt lahendada ka abieluasja ja põlvnemisasja.

26. Riigikohtu tsiviilkolleegium leidis 12. septembri 1996. aasta otsuses (kohtuasjas nr 3-2-3-20-96), et teisest mehest põlvnemise tuvastamine enne sünniakti tehtud kande ebaõigeks tunnistamist ja tühistamist ei ole seaduslik. Alles pärast asjaomase kohtuotsuse jõustumist saab lahendada teisest mehest põlvnemise tuvastamise hagi. Sünniaktis isa kande vaidlustamise ja lapse põlvnemise tuvastamise hagide üheaegne läbivaatamine ei ole lubatud.

27. Riik nimetas näidetena mitut kohtuasja, milles ringkonnakohus tühistas esimese astme kohtu määruse, millega oli jäetud hagi menetlusse võtmata, sest hageja ei olnud suutnud kindlaks teha kostja elukohta, sealhulgas kohtuasjad, milles kostja elas väidetavalt välisriigis (Tallinna Ringkonnakohtu 14. aprilli 2008. aasta otsus kohtuasjas 2-07-27215, Tartu Ringkonnakohtu 21. jaanuari 2009. aasta otsus kohtuasjas nr 2-07-17227, ja Tallinna Ringkonnakohtu 3. veebruari 2009. aasta otsus kohtuasjas nr 2-08-11009).

28. Lisaks nimetatud kohtuasjadele tegi Pärnu Maakohus 8. veebruaril 2011 kohtuasjas nr 2-09-34277 otsuse, millega tuvastas lapse põlvnemise kostjast, kellele oli kohtukutse avalikult kätte toimetatud väljaande „Ametlikud Teadaanded” kaudu ning saadetud ka e-posti teel, kuid kes ei olnud kohtusse ilmunud.

ÕIGUSKÜSIMUSED

I. KONVENTSIOONI ARTIKLI 6 LÕIKE 1 VÄIDETAV RIKKUMINE

29. Kaebaja kaebas, et Eesti kohtud keeldusid tema tütre põlvnemisega seotud hagnosisid menetlusse võtmast ja sellega rikuti tema kohtusse pöördumise õigust. Ta tugines konventsiooni artikli 6 lõikele 1, mille asjassepuutuvad osad on sõnastatud järgmiselt:

„Igaühel on oma tsiviilõiguste ja -kohustuste [---] üle otsustamisel õigus õiglasele [---] kohtumenetlusele [---] kohtus.”

30. Riik vaidles sellele väitele vastu.

A. Asja vastuvõetavus ja ulatus

1. Poolte seisukohad

31. Konventsiooni artikli 6 lõike 1 kohaldatavuse kohta leidis riik, et põhimõtteliselt oleks artikli 6 lõige 1 käesolevas menetluses kohaldatav, kui kaebaja oleks täitnud põhilisi menetlusnõudeid. Põlvnemise tuvastamise hagi esitamise eeltingimusena tuleb sünniakti tehtud kanne enne vaidlustada, kuid kaebaja seda ei teinud, ning selle tõttu puudub selles

kontekstis riigisiseses õiguses tunnustatud tsiviilõigus, mille alusel oleks artikli 6 lõige 1 kohaldatav (vt *Powell ja Rayner vs. Ühendkuningriik*, 21. veebruar 1990, punkt 36, seeria A nr 172).

32. Riik väitis veel, et kaebaja ei ole ammendanud riigisiseseid õiguskaitsevahendeid. Kaebaja esimese hagi kohta (sünniakti kandega seotud hagi) väitis riik, et kaebaja ei maksnud riigilõivu täies ulatuses ega esitanud mingeid andmeid kostja (oma abikaasa) kohta, mis oleksid võimaldanud talle hagi ja kohtukutse kätte toimetada. Riik märkis, et kaebaja ei vaidlustanud Harju Maakohtu 16. aprilli 2010. aasta määrust, millega kohus oli jätnud hagi eeltoodud puuduste tõttu menetlusse võtmata. Samuti märkis riik, et kaebaja esitas kaebuse EIK-ile 22. oktoobril 2010, s.t rohkem kui kuus kuud pärast 16. aprilli 2010. aasta määrust, mistõttu on kaebus vastuvõetamatu ka sel alusel.

33. Riigi arvates ei olnud kaebaja teine hagi (tütre põlvnemise tuvastamiseks D.-st) seaduslik, kuna lapse sünniaktis oli isana endiselt kirjas kaebaja abikaasa. Kuna kaebaja ei viinud lõpule eelmist menetlust, millega ta vaidlustas sünniakti kande, milles oli lapse isaks märgitud O., ei ammendanud ta riigisiseseid õiguskaitsevahendeid.

34. Kaebaja väitis, et ta oli taotlenud, et maakohus tunnistaks põhiseadusega vastuolus olevaks tsiviilkohtumenetluse seadustiku sätteid, mis käsitlevad poolte kohustust põlvnemisasjas ilmuda kohtusse isiklikult, ning ka tasutava riigilõivuga seotud sätteid. Harju Maakohus jättis need taotlused 12. veebruari 2010. aasta määrusega menetlusse võtmata ning selle määruse peale ei olnud määruskaebust võimalik esitada. Selle tõttu tuleb riigi vastuväide mitteammendamise kohta jätta rahuldamata. Teise hagi kohta rõhutas kaebaja, et ta oli riigi kohtute lahendid vaidlustanud Riigikohtuni, kes 8. septembril 2010 otsustas jätta kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata. EIK-ile esitati kaebus 2010. aasta oktoobris ehk kooskõlas 6-kuulise tähtaja nõudega.

2. EIK-i hinnang

35. EIK märgib, et nagu on tema praktikas välja kujunenud, tagab artikli 6 lõige 1 õiguse kohtumenetlusele, mille üks osa on juurdepääsuõigus ehk õigus algatada tsiviilkohtumenetlus (vt *Osman vs. Ühendkuningriik*, 28. oktoober 1998, punkt 136, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VIII, ja *Cordova vs. Itaalia* (nr 1), nr 40877/98, punkt 48, EIK 2003-I). See õigus laieneb vaid vaidlustele (vaidlustamistele), mis on seotud tsiviilõiguste- ja kohustustega, mille kohta võib öelda – vähemalt vaieldavatel alustel –, et neid tunnustatakse riigisisese õiguse alusel (vt muu hulgas *James jt vs. Ühendkuningriik*, 21. veebruar 1986, punkt 81, seeria A nr 98, ning eespool viidatud *Powell ja Rayner*, punkt 36). Vaidlus peab olema tõeline ja tõsine, see ei pruugi seotud olla üksnes õiguse tegeliku olemasoluga, vaid ka selle ulatuse ja kasutusviisiga. Menetluse tulemus peab pakkuma otsese lahenduse kõnealuse õiguse jaoks, üksnes nõrkadest

seostest ja kaudsetest tagajärgedest ei piisa artikli 6 lõike 1 kasutamiseks (vt näiteks *Werner vs. Austria*, 24. november 1997, punkt 34, Reports 1997-VII, ja *Mizzi vs. Malta*, nr 26111/02, punkt 71, EIK 2006-I (väljavõtted)).

36. Käesolevas asjas soovis kaebaja esitada hagi esiteks oma abikaasa O. vastu taotlemaks, et kohus tunnistaks ebaõigeks lapse sünniakti tehtud kande, mille kohaselt laps põlvnes O.-st, ja teiseks D. vastu, et tuvastada oma lapse põlvnemine temast. EIK märgib, et Eesti õigus tunnustab ema õigust vaidlustada sünniakti kanne (PKS § 44, vt punkti 21 eespool) ja taotleda oma lapse põlvnemise tuvastamist isast, kellega ema ei ole abielus (PKS § 42, vt punkti 20 eespool). EIK ei jaga riigi arvamust, mille kohaselt asjaolu, et kaebaja ei ole täitnud menetlusnõudeid, välistab artikli 6 lõike 1 kohaldatavuse vaidlustes, milles see muudel juhtudel oleks kohaldatav. Kohtusse pöördumise õigus vajab oma olemuselt riigi kehtestatud regulatsiooni (vt näiteks *Liechtensteini vürst Hans-Adam II vs. Saksamaa* [suurkoda], nr 42527/98, punkt 44, EIK 2001-VIII); menetlusnõuded või kohtusse pöördumise õiguse või selle õiguse kasutamise eeltingimused on EIK-i arvates sisuliselt kohtusse pöördumise piirangud, mis ei tähenda iseenesest, et need õigused riigisiseses õigussüsteemis puuduvad või et artikli 6 lõige 1 ei ole kohaldatav (vrd eespool viidatud *Mizzi*, punkt 74, samuti *Al-Adsani vs. Ühendkuningriik* [suurkoda], nr 35763/97, punktid 46–47, EIK 2001-XI). EIK märgib veel, et põlvnemise vaidlustamise või isaduse tuvastamisega seotud hagrid on perekonnaõiguse asjad ja juba ainuüksi sel põhjusel on nad oma olemuselt tsiviilasjad (vrd eespool viidatud *Mizzi*, punkt 76, ja *Rasmussen vs. Taani*, 28. november 1984, punkt 32, seeria A nr 87). Eeltoodu põhjal on artikli 6 lõige 1 käesolevas asjas kohaldatav.

37. Mis puudutab asjaolu, et kaebaja tugines maakohtu 12. veebruari 2010. aasta määrusele, millega tema hagi sätete põhiseadusevastasteks tunnistamiseks jäeti menetlusse võtmata, siis leiab EIK, et nimetatud määrust ei saa pidada lõplikuks otsuseks esimeses menetluses (sünniakti kandega seotud menetluses). Kuigi seda ei olnud võimalik vaidlustada, nagu kaebaja ka õigesti märkis, ei lõpetanud see määrus kõnealust menetlust. Nimetatud määrusega anti kaebajale lisatähtaeg puuduste kõrvaldamiseks (riigilõivu maksmiseks ja andmete esitamiseks kostja asukoha kohta). Samuti oleks kaebaja võinud korrata oma väiteid teatud sätete põhiseadusevastasuse kohta maakohtu 16. aprilli 2010 määruse peale esitatud määruskaebuses (vt allpool).

38. EIK leiab, et esimene tsiviilmenetlus lõppes 16. aprillil 2010, mil Harju Maakohus keeldus kaebaja hagi menetlusse võtmast. Kuigi maakohtu määrust oleks olnud võimalik vaidlustada, ei kasutanud kaebaja seda võimalust ja seega ei kasutanud olemasolevat õiguskaitsevahendit, nagu on konventsiooni artikli 35 lõikes 1 nõutud. EIK märgib veel, et maakohtu määrus tehti 16. aprillil 2010, s.o rohkem kui kuus kuud enne EIK-ile kaebuse esitamist (22. oktoober 2010). Selle tõttu tuleb kaebaja kaebus

kohtusse pöördumise võimaluse puudumise üle esimeses tsiviilmenetluses jätta konventsiooni artikli 35 lõigete 1 ja 4 alusel menetlusse võtmata. Kuid see ei tähenda, et EIK ei või arvesse võtta esimese tsiviilmenetluse olemust ja sellega seotud asjaolusid niivõrd, kuivõrd need on olulised hindamaks kaebaja juurdepääsu kohtule teises tsiviilmenetluses (põlvnemisasi).

39. Teise tsiviilmenetluse kohta märgib EIK, et kaebus kohtusse pöördumise võimaluse puudumise üle ei ole selgelt põhjendatud konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a tähenduses. EIK märgib veel, et see ei ole vastuvõetamatu ka muudel alustel. Seetõttu tuleb kaebus tunnistada vastuvõetavaks.

B. Sisu

1. Poolte seisukohad

40. Kaebaja väitis, et rikuti konventsiooni artikli 6 lõiget 1, kuna kohtud jätsid tema hagid menetlusse võtmata ja tal puudus võimalus vaidlustada kohtus lapse sünniakti kannet isa kohta, sest ta ei teadnud sünniakti kantud isa tegelikku aadressi, mistõttu ei olnud võimalik talle menetlusdokumente kätte toimetada. See tähendab, et ei olnud võimalik algatada kohtumenetlust lapse põlvnemise tuvastamiseks tema tegelikust isast, kelle asukoht oli teada. Samuti ei olnud nendel asjaoludel võimalik esitada lapse tegeliku isa vastu elatisenõuet.

41. Riik väitis, et kaebeõigus ei ole absoluutne ning sellele õigusele võib kehtestada seaduslikke piiranguid. Riik väitis veel, et kaebajal ei olnud takistusi hagi esitamiseks riigi kohtule ja tema hagnosis oleks sisuliselt menetletud, kui ta oleks täitnud menetlusnõudeid. Eelkõige väitis riik, et riigilõivu tasumise nõue on kohtusse pöördumise õiguse õigustatud piirang. Lõivu summa ei olnud ebaproportsionaalne ja kaebajal oli võimalik taotleda menetlusabi (lõivu tasumisest täielikku või osalist vabastamist või maksmise ajatamist). Samuti ei saa pidada kostja aadressi või muude kontaktandmete esitamise nõuet kohtusse pöördumise õiguse ebaproportsionaalseks piiranguks. Riik väitis, et kaebaja ei esitanud maakohtule mingeid tõendeid selle kohta, kas ta oli ühendust võtnud Taani politseiga või oma abikaasa sugulaste, sõprade või töökaaslastega. Samuti märkis riik, et kaebaja oleks võinud vajalikku teavet otsida ka rahvusvahelistest sotsiaalvõrgustikest internetis. Kui oleks tehtud tõsisemaid pingutusi kostja asukoha kindlakstegemiseks, oleks olnud võimalik esitada kostjale kohtukutse avaliku kättetoimetamisega TsMS § 317 alusel. Viimasena leidis riik, et riigisiseses õiguses kehtestatud nõue, mille kohaselt tuleb sünniakti kanne vaidlustada enne põlvnemise tuvastamise hagi esitamist, ei ole kohtusse pöördumise õiguse ebaproportsionaalne piirang. Riik väitis, et kohus ei saa otsustada sünniakti kantud mehe õiguste ja kohustuste üle, kui isik ise ei ole teadlik oma õigusi puudutavast menetlusest ja kui teda ei ole selles menetluses ära kuulatud. Sünniakti

kantud mehe isaduse vaidlustamise hagi ja teise mehe isaduse tuvastamise hagi on eri asjad ning suunatud eri kostjate vastu. Käesolevas asjas ei vaidlustanud kaebaja maakohtu keeldumist võtta menetlusse tema hagi seoses sünniakti kandega, mistõttu oli tema teine hagi Eesti õiguse ja kohtupraktika alusel lubamatu.

2. EIK-i hinnang

42. EIK kordab, et artikli 6 lõige 1 sisaldab õigust kohtumenetlusele, mille üks osa on juurdepääsuõigus ehk õigus algatada tsiviilkohtumenetlus (vt näiteks *Golder vs. Ühendkuningriik*, 21. veebruar 1975, punkt 36, seeria A nr 18, ning *Z jt vs. Ühendkuningriik* [suurkoda], nr 29392/95, punkt 91, EIK 2001-V). EIK on korduvalt leidnud, et artikkel 6 on kohaldatav isadust puudutavates menetlustes (vt punkti 36 eespool, samuti näiteks *Mikulić vs. Horvaatia*, nr 53176/99, punktid 35–46, EIK 2002-I, ja *Jevremović vs. Serbia*, nr 3150/05, punktid 66–86, 17. juuli 2007).

43. Konventsiooni artikli 6 lõikega 1 tagatud kohtusse pöördumise õigus ei ole absoluutne. Sellele võib kehtestada piiranguid, kuna kohtusse pöördumise õigus iseenesest nõuab riigi regulatsiooni. Siinkohal on lepinguosalistel teatud kaalutusõigus, kuigi lõpliku otsuse konventsiooni nõuete täitmise kohta teeb EIK. Peab olema tagatud, et kehtestatud piirangud ei piira ega vähenda isiku kohtusse pöördumise õigust sellisel viisil või sellises ulatuses, mis kahjustaks nimetatud õiguse olemust. Lisaks ei ole piirang artikli 6 lõikega 1 kooskõlas, kui sellel puudub seaduslik eesmärk ning kui võetud meetmed ja nende eesmärk ei ole proportsioonis (vt eespool viidatud *Z jt*, punkt 93, ja eespool viidatud *Liechtensteini vürst Hans-Adam II*, punkt 44).

44. Käesoleva asja juurde tagasi tulles märgib EIK, et oma teise hagi soovis kaebaja tuvastada, et ta tütar põlvneb D.-st, kuid kohtud keeldusid tema hagi menetlusse võtmast. Asjassepuutuvale kohtupraktikale tuginedes leidsid kohtud, et asja ei ole võimalik menetleda enne, kui ei ole ebaõigeks tunnistatud sünniakti kannet, mille kohaselt on lapse isa O. Samuti ei olnud lubatud hagide üheaegne menetlemine.

45. EIK leiab, et antud asjaoludel riivati kaebaja õigust pöörduda kohtusse oma lapse põlvnemise tuvastamiseks, milleks tal põhimõtteliselt oli riigisisese õiguse alusel õigus.

46. Mis puudutab sünniakti kande eelneva vaidlustamise nõude seaduslikku eesmärki, siis nõustub EIK riigiga, et mõlemad menetlused puudutasid eri kostjate õigusi ja kohustusi. EIK nõustub, et kõnealuse nõude üldine eesmärk on kaitsta sünniakti kantud isa õigusi.

47. Järgnevalt hindab EIK kaebaja kohtusse pöördumise õiguse riive proportsionaalsust ning kordab, et ei ole EIK-i ülesanne asendada riigi kohtuid. Riigisiseste õigusaktide tõlgendamisega seotud probleemide lahendamine on riigisiseste ametiasutuste, eelkõige kohtute ülesanne. EIK-i roll on piiratud kindlakstegemisega, kas sellise tõlgenduse mõju on

konventsiooniga kooskõlas (vt eespool viidatud *Mizzi*, punkt 86, ja eespool viidatud *Cordova*, punkt 57).

48. EIK leiab, et käesolevas asjas ei olnud kaebajal takistusi kohtusse pöördumiseks. Kaebajal oli võimalik esmalt vaidlustada isa kohta sünniakti tehtud kanne ja seejärel taotleda lapse põlvnemise tuvastamist. Pelgalt asjaolu, et riigisisese õiguse alusel tuli läbida kaks menetlust üksteise järel, mitte samal ajal, ja et teist menetlust ei olnud võimalik algatada enne esimese menetluse vastava lahendusega, ei tähenda EIK-i arvates, et kaebaja kohtusse pöördumise õigus ei olnud tõhus või see oli nii suurelt piiratud, et õiguse põhiolemus sai kannatada. EIK märgib, et ei ole EIK-i ülesanne hinnata, kas riigi õigussüsteem toimib kaebaja jaoks kõige mugavamal viisil. Pigem on EIK-i roll teha kindlaks, kas kaebaja kohtusse pöördumise õigus oli ebaproportsionaalselt piiratud. Kuigi sellist regulatsiooni võib pidada mingil määral formalistlikuks, ei saa EIK seda öelda käesoleva kohtuasja valguses.

49. EIK märgib, et esimeses menetluses ei taotlenud kaebaja riigilõivu vähendamist ega selle maksmise ajatamist. Samuti ei teatanud ta maakohtule, kas ta oli täitnud oma kavatsuse võtta ühendust Taani politseiga ja midagi teada saanud. Selle tõttu jättis maakohus hagi käiguta. EIK on arvamusel, et kui kaebaja oleks kasutanud tema käsutuses olevat õiguskaitsevahendit ja vaidlustanud esimese astme kohtu määruse, saaks EIK hinnata, kas riigilõivu tasumise nõue selles menetluses ja kaebaja kohustus esitada andmeid kostja elukoha kohta olid ülemäärased ning takistasid tal kohtusse pöördumast ka teise menetluse puhul. Kuna aga kaebaja maakohtu otsust ei vaidlustanud, ei kasutanud ta kättesaadavat õiguskaitsevahendit (vt eespool punktis 27 esitatud riigi apellatsioonikohtute praktikat, millest nähtub, et esimese astme kohtute lahendeid on sarnastel asjaoludel tühistatud). Seega ei pea EIK hindama, kas kaebaja tegi kostja elukoha kindlakstegemiseks kõik, mida temalt võiks mõistlikult eeldada, kas ta võttis seoses riigilõivuga mõistlikke abinõusid ja kas maakohtu tõlgendus asjassepuutuvate nõuete kohta oli ülemäära piirav. EIK leiab, et vähim, mida kaebajalt oleks oodatud, oli maakohtu määruse vaidlustamine, ning märgib, et ei saa mööda vaadata asjaolust, et kõrgema astme kohtud ei ole saanud olukorda hinnata ega asja riigisiseses menetluses vajadusel heastada. EIK märgib, et esimese menetluse lahendus takistas kaebajal teises menetluses kohtusse pöördumast. Kuna kaebaja ei kasutanud esimeses menetluses tema käsutuses olevat õiguskaitsevahendit, leiab EIK, et tema kohtusse pöördumine teises menetluses ei olnud ebaproportsionaalselt piiratud.

50. Eeltoodu põhjal leiab EIK, et konventsiooni artikli 6 lõikega 1 tagatud kaebaja kohtusse pöördumise õigust ei ole rikutud.

II. KONVENTSIOONI ARTIKLI 8 VÄIDETAV RIKKUMINE

51. Kaebaja kaebas, et tema lapse sünniakti oli isana sisse kantud vale isik ja et seda kannet oli võimatu parandada. Ta tugines konventsiooni artiklile 8, mis on sõnastatud järgmiselt:

„1. Igäihel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning sõnumite saladust.

2. Ametivõimud ei sekku selle õiguse kasutamisse muidu, kui kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.”

52. Riik vaidles sellele väitele vastu.

53. Võttes arvesse oma seisukohti seoses artikli 6 lõikega 1 (vt eelkõige punkte 38 ja 48–50 eespool), leiab EIK, et kaebaja ei ole selle kaebusega seoses tema käsutuses olevaid õiguskaitsevahendeid ammendanud.

Sellest lähtudes tuleb kaebus konventsiooni artikli 35 lõigete 1 ja 4 alusel riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamata jätmise tõttu rahuldamata jätta.

EELTOODUST LÄHTUDES KOHUS ÜHEHÄÄLSELT

1. *tunnistab* kaebuse kaebaja kohtusse pöördumise õiguse üle seoses lapse põlvnemise tuvastamise tsiviilmenetlusega vastuvõetavaks ja kaebuse ülejäänud osa vastuvõetamatuks;

2. *leiab*, et konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ei ole rikutud.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 31. juulil 2014 kohtureeglite 77. reegli lõigete 2 ja 3 kohaselt.

Søren Nielsen
Sekretär

Isabelle Berro-Lefèvre
Esimees